דאמר דבבבל שתים והא דבעי טפי [ו] דנו הם שהם ד' מ"כ הוו בין הכל ו' דליכא למימר בין הכל הוו הד' [ז] שאמרו שהרי מקשה ליה ממתני' דאיירי בא"י [ח] והשיב לו הני מילי לאילנות אבל לגפנים בעי טפי אלמא דיותר מד' בעינן היכא בא"י סגי בג' אמות יותר שהם בין הכל [ט] ו' כנ"ל ומיהו אפשר דכיון דרב יוסף היה מבבל והוא הוא דאמר טפי טפי משיעור [י] שלהם קאמר ואם כן אפשר דהוו בין הכל ארבע דוקא ומה שהשיב לו מארץ ישראל [כ] איכא דאיכא דלהכי סברא שאין חילוק בין גפנים לאילנות מה לי בבבל מה לי ארץ ישראל:

אנא לא קאיצנא. לאו למימר שאם היה מזיק יהיה אסור לקוץ דאדרבה תנן קוצץ ומסתמא [כא] בכל אילן מיירי אפי' מוציא פירות אלא שלא היה נראה לו הך סברא דרב יוסף ולדידיה ודאי היה אסור אבל רב יוסף ודאי הוה שרי ולפיכך א"ל זיל קוץ ופסקו המפרשי' ז"ל כרב יוסף: **מתני'** קוצין מלא המרדע. מפני שהגפנים מבטלים אותו ממלאכתו ואינו יכול לקוץ יותר כיון שעושה פירות [כב] כאבא שאול דאמר כל אילן סרק כנגד חוט המשיחה מראשם האילן עד [כג] הגדר של זה: בית השלחין. היא ארץ יבשה ומשקין אותה תמיד וגם השמש טוב לאותו לאות לפיכך קוצץ כל האילן המגל עליו אפילו עושה פירות והכך סיפא ליכא מאן דפליג דאבא שאול אריש קאי כדפרשינן והכי אמרינן בגמרא: **מפני הטומאה.** שמתוך שהגפנים רגים ומוכים זה לזה נחבטים הם כאילו הם מדובקים יחד וכשיעברו קוברי מתים תחתיו יביאו ביניהם את הטומאה כדאמרי' [כפ"ח דאהלות מ"ב] סבכות [כד] ופרלות כגון אילן המסך על הארץ הילכך מלוה לקוץ את כל הגפנים בחוט המשקולת בין שהוא עושה פירות בין שאין עושה פירות:

סליקא לה פרק לא יחפור

חזקת הבתים. כשבא המערער הזה ומביא עדים שהיה קרקע זה שלו או של אבותיו ואע"פ שלא העידו שעמדו שם ג' שנים שלא מלינו שני חזקה אלא לגתבע והגתבע הביא עדים שהחזיק שם ג' שנים שלמים כדרך שהבעלים משתמשים אע"פ שאין לו שטר די לו בחזקה זו דשמא אבד השטר כדאמרינן בגמרא [דף כט.] דעד תלתא שנין מזדהר הוא שלא יבוא עליו מערער עוד ומשום הכי בעינן שבבר שעושה פירות שהבעלים משתמשין בו תמיד בחילת הפירות שזה המחזיק יהנה מהם ג"כ תמיד והיינו מיום ליום וכן פי' הרב בעל העיטור בשם [ט]ר"ת ז"ל ומיהו אם אין לו עדים למערער גם למחזיק א"ל עדי חזקה אלא אפילו לא החזיק ג' שנים נאמן לומר לקחתיה [טא] ממך שהפה שאסר הוא הפה שהמיר: **בית הבדים.** עושה נמי פירות תמיד שאע"פ [כה] שיש זמן קבוע למסיקת זיתים מכל מקום לשמן שומשמין ולשמן אגוזים אין להם זמן קבוע. היא למטר השמים תשתה ויש לפירותיו זמן קבוע ולפיכך אין אכילת פירותיו תדיר והיינו תמנן ואינם מיום ליום וקי"ל כחכמים טעמא דרבי ישמעאל ורבי עקיבא מפרש בגמרא: **גמ' טפי לא מזדהר.** כי סבור לא יערער עליו אדם עוד כיון שאכל ג' שנים בשופי ולא ערערו בו ולפי שדעת העולם כן לא תקנו חכמים אלא ג' שנים: **אלא מעתה.** דמשום שאכלה ג' בשופי לא מזהר עוד א"כ כשמערער לחזוק ומתה אמאי מועיל הא מלי למימר מה שלא מזהרתי לשמור בשטרי יותר מג' שנים משום שלא מחית בי בפני: **דא"ל חברך הבא אית ליה והבא דחברך וכו'.** כלומר כיון שהייתי קובל עליך [ג]לכתה בני אדם מי אפשר שלא שמעת שדרך שמספרין זה את זה עד שהגיע לאזניך וכיון שאין בידך שטר [ד] עליו ודאי לא היה לך מעולם שטר קרקע זה שאם היה לך היית מזהר בו וכתב ה"ר יונה ז"ל שאפילו נודע [ה] לזה בודאי שלא שמע המחזיק על המחאה כגון שהעידו עדי המחאה שלא הגידו לשום אדם אפ"ה לא הויא חזקתו חזקה דמלי טעין מערער לא הוזקקתי לטרוח למחות בפניו כדי שיהיה לו לסמוך על מה שדרך בני אדם להגיד זה את זה וגראה טעמו דכיון שלא זכה במחזקה זו אלא משום דכיון דאית ליה להאי למחוויי ולא מחה אמרינן ודאי זכה וא"כ כיון שמחה ואין לו לטרוח ולמחות בפניו לא אמרינן זכה: **שאכלן רצופות.** שאם אכל שנה ושנתה יר שנים לא עלתה לו חזקה ואפילו שאכלה ג' שנים שלמות כיון שאינם רצופות דהא מלי טעין המערער כיון שלא זרעת שנה פלונית הייתי סבור שאין דעתך להחזיק בה היכך לי היה לי למחות: **ומודה רב הונא באתרא.** שמנהגם להוציר השדות שנה [ונזרוע שנה] שאז הם הפירות יותר טובים ושמנים שעלתה לו חזקה כיון שאכל [ו] פירות ג' שנים שלמים

אלא כדשמואל ש"מ: קוצץ ויורד והעצים שלו: ודוקא חוץ לשש עשרה אמה אבל בתוך שש עשרה אמה לבעל האילן: **מתני'** אילן שהוא נוטה לשדה חברו קוצץ מלא מרדע על גבי המחרישה ובחרוב ובשקמה כנגד המשקולת בית השלחין [ו]וכל האילן כנגד המשקולת אבא שאול אומר כל אילן סרק כנגד המשקולת אילן שהוא נוטה לרה"ר קוצץ א כדי שיהא הגמל עובר ורוכבו רבי יהודה אומר טעון פשתן או זמורות ר' שמעון אומר כל האילן כנגד המשקולת מפני הטומאה:

סליקא לה פרק לא יחפור

חזקת [א]הבתים בורות שיחין ומערות ומרחצאות ושובכות בית הבדין ובית השלחין ועבדים וכל שהוא עושה פירות תדיר חזקתן שלש שנים מיום ליום שדה הבעל חזקתה שלש שנים [ו]מיום ליום: **גמ'** חזקתן ג' שנים מ"ט אמר רבא שתא קמייתא מיזדהר אינש בשטרא תרתי מיזדהר תלת נמי מיזדהר טפי לא מיזדהר א"ל אביי אלא מעתה מחאה שלא בפניו לא תהוי מחאה דא"ל אי מחית באנפאי הוה מיזדהרנא בשטרי [ו] חברך חברא אית ליה וחברא דחברך חברא אית ליה אמר רב הונא ג' שנים [2]שאמרו והוא שאכלן רצופות א"ר חמא ומודה רב הונא

רש"י

מוך לע"ז קיילנא: **מתני' קוצץ.** ענפים עד [ב] גובהן: **מלא מרדע.** שלא יעכבוהו מלהוליך שם מחרישתו: **חרוב ושקמה.** שאלן מרובה וקשה לשדה: **כנגד המשקולות.** כל מה שעוטה לתוך [ג] שדה: **בית השלחין.** שהגל רע לו אפילו משאר אילנות: **אבא שאול.** מרישא קאי: **קוצץ מן הענפים.** התחתונות כדי שיהא גמל עובר ורוכבו: **מפני הטומאה.** שלא תהא טומאה תחתיו ויתגלל על האדם העובר תחת האילן:

סליקא לה פרק לא יחפור

חזקת הבתים. ובית השלחין. שמתוך [ד] שמשקין אותו תמיד עושה פירות תמיד: **חזקתו ג' שנים.** אם החזיק בו ג' שנים שלימות ועברו עליו בעליו ולא אמרו אתה מכרתו לי ואבד שטרי חזקתו חזקה ואם לאו לא הוי חזקה דבעי שיחזיק ג' שנים בכל הראוי לגלות ממנה: **שדה בית הבעל.** המשתמש במי גשמים ואינו עושה פירות כי אם פעם אחת בשנה [ה] ואינו מיום ליום ולקמן פליגי בה במה חזקתו: **גמ' מחאה שלא בפניו.** אם מיחה המערער בפני עדים שלא בפני המחזיקים מון הג' שנים לא תהא מחאה: **והבלא דחברך חברא אית ליה.** ונודע לך שמחיתי והיה לך ליחה בשטרא יותר מג' שנים: **שאכלן רצופות.** זה אחר זה בלא הפסק

א מיי' פי"ח מהל' טוען ונטען ומיי' פ"ב ממב עשין לה טוש"מ סי' קמ קמ"ז וקמב: ב מיי' פ"ב שם ממג שם טור ח"מ סי' קמ קמ"ז:

מסורת הש"ס

א) ב"מ ל"ז ומיבה ב) בדפו"י ר' משה ג) ס"ל בפני כמה:

קובץ הגהות

ב"ח (א) ל"ל עלי:

ב"א (ב) ל"ל כל האילן:

מא"ר [ג] נ"ב דא"ל: [ב] עד גובה מלא מרדע כל"ל והה"מ: [ג] שדהו כל"ל והם"ד וכ"ב משקולת מוט המרלין שבוגן מומה ותולין בה משקולת של אבר: [ד] נ"ב שהמעיין בתוכן: [ה] בשנה חזקתו ג' שנים ואינו צריכה מיום אל יום כל"ל: [ו] נ"ב פי' מה שדנו אבא ד' משום הא דבעי רב יוסף בגפנים בעי טפי מלבד דאמרי' דבבבל בריכין ב' מ"כ הוי בין הכל שם: [ז] נ"ב פי' הרי"ף ותלמידו: [ח] נ"ב וז"ל הב"ר ומסתפק נ"י בפי' דברי ר"ש הלוי אי ד' אמות דקאמר בר מב' אמות לבני בבל וד"א לבני א"י דהוי ליה לבני בבל שם ולבני א"י שמה: [ט] ל"ל שמה: [י] ל"ל בבל: [כ] נ"ב דאפי' עפי יותר מד': [ל] נ"ב ולא כתוב שפיבשו דמתני' מיירי באילני סרק: [מ] נ"ב אינו מפרש אליבא דרבנן דאמרו כל אילני סרק אינו יכול לקוץ יותר ממלא מרדע ואליבא דרבנן ליה לן לעמא למה קוצץ רק מלא מרדע אלא כאבא שאול דאמר דוקא אילני פירות יקוץ כמלא מרדע אבל אילני סרק כולם במשקולת עולה עשם הדין יפה שאמרי כמלא מרדע: [נ] ל"ל הגבול: [ס] ל"ל ופרעות: [ע] נ"ב כמנו דאי בעי אמר לא שלך היה לקנון בר"ף: [פ] נ"ב וכן הקשו בתוס' ותיבלו מ"מ יש בני אדם שמכמיסין כל השנה ודוכרין מעט מעט: [צ] נ"ב ס"ל לך [וכ"ה בד"ק ובד"ס]: [ק] נ"ב פי' דהיינו ו' שנים:

שלטי הגבורים

א כתב הרמ"ה וה"ר גבי זח אם ל' מבני מבוי רוצה לחוליא זח למעלה מגמל ומוכרו אין יכולין לעכב עליו נ"ש במבוי ולא שנה בהה"ר: שאלה להרמ"ם לאומן ים לו ב' בתים במבוי בשני צידי המבוי ורוצה לעשות בנין על רוחב המבוי לעבור מזה לזה ובני המבוי מעכבין עליו מפני שמתפיל עליהם המבוי הדין עמהם אע"פ שהוא למעלה מגמל ומוכרו ואע"ג דגבי זחין כתב רבינו דיכול לחוליא שאני הכא שמתפיל על בני המבוי ובטעמן טעמה: שאלה לגאון ראובן ים לו תלמה ושרטיו בתוך מתלו של לוי ומיפו טוטה ע"ג עליהם ומעכבו המבוי אם יש גנו ורוצה לוי לקון הגוף המעכבו הדין עמו ואין יכול לומר לגוי אתה גרמת היקון שהבנתת את גגך ולא כל כמיך שתבנה את גגך לקון תקנתו ועוד אומן טופים שטעון לרשות לוי שלו ולוקל פירותיהם שכן נהגו בני אדם בכל דאמר אילן העומד על המיצר הנוטה לכאן ולכאן והנוטה לכאן ולכאן:

המאור הגדול

קוצין ויורד והעצים שלו. כתב הרי"ף ז"ל דוקא חוץ לשש עשרה אמה אבל בתוך שש עשרה אמה לבעל האילן ואני אומר שבתוך שש עשרה אמה אף לקוץ אין לו לבעל השדה ממעשה דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע ודאמרינן בגמרא לבתר דנפק אמר אמאי לא אמרי ליה כאן בתוך ט"ז אמה כאן לאחר ט"ז אמה רב פפא הוא שאמר כן:

[דף כח ע"א] **פי'** פשו להו תרי תלתי אמתא כללו של דבר (איתא) אין מקום האילן נחשב לכלום ובשתוסיף שני שלישי אמה לכל רוח על שדה אילן דעולא נמצא השדה כולו ל"ג אמה ושליש

על ל"ג אמה ושליש ותשברתו אלף קי"א ותשיעי ואם תסלק מכנו רביעיתו יתרון המרובע על העגול ישאר בידך חשבון אילן המשנה שהוא ת"ת ל"ג אמה ושליש וכן אם תוסיף על ת"ת ל"ג אמה ושליש החשבון שהוא רע"ז אמות ושני שלישי אמה ותשיעי יעלה בידך חשבון שדה אילן דעולא במרובע שהוא אלף קי"א ותשיעי כפי יתרון המרובע על העגול כי אם תחסר מן המרובע רביעיתו או אם תוסיף על העיגול שלישיתו יצא לך חשבון זה משבון זה על נכונו ומי שגורס פש ליה פלגא דאמתא יכול לפרשה על הדרך הזה אם יתן למקום האילן אלא שיהא יעלה אמה וחושבים שדה אילן דעולא ל"ג על ל"ג בתבראתא דהיינו תתרפ"ט אמות כשתסלק מהם רביעתם יתרון המרובע על העיגול ישארו אמות חסר רביע אמה יעלה לשלשה אילנות אלפים ות"י אמות ורביע אמה דאינון תבראתא דמ"ט אמות וחצי אמה על מ"ט אמות וחצי אמה ברבוע פש ליה פלגא דאמתא מחשבון המשנה שנותנת לג' אילנות בית סאה דהיינו נ' על נ':

[דף כט ע"ב] **אלא** מעתה מחאה שלא בפניו לא תהוי מחאה בדין הוא דתיקשי ליה אלא מעתה חזקה שלא בפניו לא תהוי חזקה דהיא דומיא דשור המועד אלא משום שהחזקה תלויה במחאה ועיקר הטעם לחזקה מפני זה שלא מיחה עליו ואם מחאה שלא בפניו לא היתה מחאה לא היתה חזקה שלא בפניו חזקה ומפני שמחאה שלא בפניו הוה חזקה שלא בפניו חזקה והכי אמרינן בשמעתין דלקמן לפי' הקשה ממחאה ולא הקשה ממחזקה לפי שהיא עיקר הטעם:

מלחמת ה'

ועוד קוצץ ויורד העצים שלו. כתב הרי"ף ז"ל דוקא חוץ לשש עשרה אמה אבל בתוך שש עשרה אמה לבעל האילן כו': **אמר** הכותב ראו דברים שנים מפי זקן חדש ששמי לשוות אלו הגאונים ז"ל בתבוש וקן ר"ח ז"ל כתב שיש מי שפירש דבתר דנפק אמר רב פפא אמאי לא אמרינן ליה כשאמרו קוצץ ויורד לא אמרו אלא חוץ לשש עשרה אמה אבל בתוך שש עשרה אמה אין לו לקוץ כמו שכתב בעל המאור ורבינו הגדול ז"ל לא סמך על זה הפי' דלמה לא יקוץ מכיון שהוא מזיקו דמעבב מחרשתו או חפירת בורו אפילו רבי יוסי נמי לא קאמר אלא שלא יקוץ האילן לפי שזה נוטע בתוך שלו הוא אבל ברשים שמזיקין ודאי קוצץ הוא שאין לו בכל הפרק נזק שלא יתחיל המזיק תחון שלו ותמה על עצמך מה בין אילן הסמוך לאילן הנוטה שקוצץ אלא מרדע על גבי המחרישה וכנגד המשקולות וכ"ש הוא שזה דרך תפילתו הוא קוצץ ואינו בדין שלא יתפוך בורו בתוך שלו אפשי ברשים של אחר שנכנסו כאן שלא ברשות וכי קנו את מקומן ועוד דאדרבה משמע שמתא דמתני' בתוך שש עשרה אמה דאי חוץ לשש עשרה אמה ואין האילן נזוק בכך היאך שנינו מעמיק ג' עפרים ולא יותר ודאמר ליה מר קא חפר טובא יתפוך ויקון כל מה שילבה והן שלו דבתר קרקע אזלינן בהו וסמוך על הלשון האחר שכתב רב חננאל ז"ל דרב הונא אמר אמאי לא אמרינן ליה כשאמר רב הונא אסור לקלקלו ה"מ בתוך שש עשרה אמה אבל חוצה להם מותר לקלקלו שהרי יש להם דרך הפרישה להם שדרך הרבים שש עשרה אמה ואע"פ שראינו מי שהשיג מהא דגרסינן בשלהי פרק חזקת הבתים רבי יוחנן אמר אינו מחזיר כרב יהודה ור"ל אמר מחזיר התם ליכא רווחא הכא איכא רווחא אלמא לרבי יוחנן אע"ג דאית להו רווחא אסור לקלקלו ופי' דהתי רווחא ודאי היינו שש עשרה אמה שאין ראוי לדרך הרבים בפחות מיכן ואסור לקלקלו ואעפ"כ אין זו תשובה דמאן ליימא לן דרב הונא בריה רב יהושע לאו כרבים לקרש ס"ל ואי נמי לא ס"ל לדחוי לדרב פפא קא מיירין דאמרינן דאמרי ליה טובא ולא יכלי ליה ויטיבו מעצמו נמנע מלחפור ועוד שאע"פ שאסרו לחזיר כותלין לקרוקון לא אסרו לחפור בור שאין דרך הרבים בריכים ליותר משש עשרה אמה אלא לפי' אסרו חזרת כותלים כדי שיהא מקום פנוי לנושאי משא לחפנות לשם ולפעמים כשבני אדם יתירון בדרך עד שיעבורו הרבים שלא יפילום ואין בור שבדרך מונעם מלהפנות שם ולעבור אלא שבריכין לעקם מעט ובגד בנין היה נודלו לבור שאין בו משום נזקין ומה שאמר רבינו הגדול ז"ל בתוך שש עשרה אמה לבעל האילן משום דבריהם דלקמן אמרה והנה פי' משנתינו היה מופר בור ושיח ומערה ופעמים שהעצים שלו ויהיו חוץ לשש עשרה אמה מי מי' והעצים שלו של בעל אילן קתני ובתוך שש עשרה אמה לבעל האילן כו': **אמר** הכותב ראו דברים שנים מפי זקן חדש ששמי לשוות אלו הגאונים ז"ל בתבוש וקן ר"ח ז"ל כתב שיש מי שפירש דבתר דנפק אמר רב פפא אמאי לא אמרינן ליה כשאמרו קוצץ ויורד ולוקח השרשין לעצמו: **כתוב** בספר המאור אלא מעתה מחאה שלא בפניו לא מיהוי מחאה וכו' והכי אמרינן בשמעתין דלקמן: **אמר** הכותב אני ראיתי אותה הסוגיא מוכחת הפך מזה שיש שם מי שאומר חזקה שלא בפניו חזקה ומחאה שלא בפניו אינה מחאה והיינו דאקשי ליה רבא לר"נ אם איתה דמחאה שלא בפניו הוא מחאה ליתיב הכם ולימתי אלא ס"מ דמחאה שלא בפניו לא הוא מחאה ועל כרחין צריך אתה לפרש דחזקה שלא בפניו לרבא גופי' הוא חזקה דהא קתני ריבא שלא אלרות לחזקה דשמעה מיהה דיהודה ויהודה אפילו שלא בפניו הוא חזקה משום דאמרינן אינבי ליה למיתי ומיתווי כדאמר רבי יהודה ויבא לשנה אחרת ומיתו ביהודה וגילו לא הוא חזקה כיון דאיכא תרוס אינו יודע שזה יבא לתוך שלו ושמעת מינה דבין לרבנן ובין לר' יהודה מחאה שלא בפניו לא הוא מחאה וחזקה שלא בפניו הוא חזקה לפי בעי ליה למיתי ומתווי למאי דקס"ד השתא אדעתיה דרבא ועוד אמרינן התם בהא קא מיפלגי מר סבר מחאה שלא בפניו לא הוא מחאה ומר סבר ובודאי חזקה שלא בפניו הוא חזקה לדברי כולם דהיינו מתני' דאמר לאחר לישנא דאמר רב אין מחזיקין בנכסי בורח משום דמחאה שלא בפניו לא הוי מחאה ובודאי שחזקה שלא בפניו הוא חזקה דרב כר"י דמתני' ס"ל ושני' מחאה מחזקה כדפרישית וכיון שכן קושיתו של בעל המאור ז"ל במקומה עומדת דהוי ליה לאקשויי מחזקה ועוד שאין טעמו מספיק אפילו לדבריו כיון שהחזקה דומה לשור המועד היה להם להקשות מחזקה מן הדומה לדומה דאי מחאה לא דמיא לשור המועד יכולין אנו לומר שהרא מחאה שלא בפניו מחאה לא דומה לזו ומעתה אף החזקה נמי חזקה היא אלא עיקר טעמו של דבר משום דחזקה שלא בפניו פשיטא ליה דלא דמיא לשור דמילתא דעבידא לאיגלויי היא דהא משיך זמנה ואדם עשוי ליעשות קרקעותיו ביד מי והן מגלים לו ולדברי הכל הוא חזקה שאם נתיאש ממנה ולא שלא הייתו דומיא דשמרינן נפקא ליה מחזקתיה דהאי דאיהו מפיק לה מחזקתיה אם תלת שנין וקמה לה ברשות לוקח דמעיילי לה לחזקתיה כשור המועד אבל מחאה אין אדם שואל מי מותה בו כשם שאינו שואל אם נגח שורו ומי היכי דבגניחות שהם בחות ליעודי גברא שלא בפניו לא מיעבד ומש"ה לא מזהרה בשורו ר"ל במחאה לא ידע ולא מזהרה בשטרו ובך פי' רבינו אלמה ז"ל וא"ש אתמי לא קיים לן טעמא דמזהרה בשטרה נמי דלא קיים לן טעמא דחזקה משום דלא עביד אינש דמזהרה בשטרה טפי מתלת אילן העומד המיצר הנוטה לכאן ולכאן והנוטה לכאן ולכאן:

עין משפט נר מצוה

תרעו–תרעז